

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ
ΕΛΕΝΗ ΤΣΑΜΙΛΗ
ΜΠΕΤΥ ΡΑΜΦΟΥ
ΟΛΓΑ ΒΛΑΧΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ (ΕΝΟΤΗΤΑ 5n)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. «Ἴνα δὲ μὴ οἷη ἀπατᾶσθαι ... μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις»: Να καταγράψετε την επιχειρηματολογία που αναπτύσσει ο Πρωταγόρας στο συγκεκριμένο παράθεμα, προκειμένου να αποδείξει ότι η πολιτική αρετή αποτελεί κοινή ιδιότητα του ανθρώπινου είδους.
2. «Ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ... πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς»: Ποια θέση σχετικά με την πολιτική αρετή αποδεικνύει ο Πρωταγόρας στο παραπάνω απόσπασμα και με ποια συλλογιστική πορεία το πράττει;
3. Ποιο είναι το γνωστικό αντικείμενο που ισχυρίζεται ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο ότι διδάσκει; Πώς προσδιορίζει ο ίδιος ο σοφιστής το περιεχόμενό του και ποια συμπεράσματα συνάγονται για το ζήτημα αυτό με βάση το συγκεκριμένο ισχυρισμό του;
4. εικόνα, είδηση, απόγονος, ανοχή, νόημα: Με ποιες λέξεις της ενότητας σχετίζονται ετυμολογικά οι παραπάνω;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Στο παρατιθέμενο απόσπασμα ο Πρωταγόρας επιχειρεί να αποδείξει ότι η πολιτική αρετή αποτελεί κοινή ιδιότητα όλων όσων ανήκουν σε μια πολιτικά συγκροτημένη κοινωνία. Για το σκοπό αυτό καταγράφει τις αντιδράσεις του κοινωνικού συνόλου στον υποθετικό ισχυρισμό κάποιου μέλους του ότι:
  - α. αγνοεί πλήρως κάποια τεχνική δεξιότητα ή επιστήμη,
  - β. δε διαθέτει καμία από τις ηθικές ιδιότητες που συναπαρτίζουν την πολιτική αρετή.
 Στην πρώτη περίπτωση, η δήλωσή του θεωρείται απολύτως λογική από τους συμπολίτες του, εφόσον στις «τέχνες» αυτές ισχύει η αρχή του καταμερισμού της ανθρώπινης εργασίας. Αντίθετα, εκείνο που τους φαίνεται παράδοξο, είναι η επιμονή κάποιου πολίτη ότι κατέχει μια «τέχνην» που ολοφάνερα δε γνωρίζει. Γι' αυτό και εισπράττει το χλευασμό και τα επικριτικά σχόλια των υπολοίπων.
 Στη δεύτερη περίπτωση η δήλωσή του θεωρείται παράδοξη και παράλογη, αδιανόητη για κάποιον που ανήκει σε μια πολιτική κοινωνία, ακόμη κι αν κρύβει μέσα της μια σημαντική δόση αλήθειας.
 Ο διαφορετικός τρόπος αντίδρασης του κοινωνικού συνόλου στη μια και στην άλλη περίπτωση αποδεικνύει ότι η πολιτική αρετή, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες «τέχνες», είναι κοινή ιδιότητα των μελών μιας πολιτικής κοινωνίας, σύμφυτη με την ίδια την ανθρώπινη υπόσταση.
2. Στο συγκεκριμένο παράθεμα ο Πρωταγόρας αποδεικνύει ότι η πολιτική αρετή θεωρείται από όλους τους ανθρώπους ιδιότητα που μεταδίδεται με τη διδασκαλία. Για να αποδείξει τη θέση του αυτή, ο σοφιστής διακρίνει τις ανθρώπινες ιδιότητες, τις θετικές και τις αντίστοιχες τους αρνητικές, σε δύο βασικές κατηγορίες: **α.** ιδιότητες που υπάρχουν «φύσει» ή «τύχη» (έμφυτες ιδιότητες), **β.** ιδιότητες που αποκτώνται με την «ἐπιμέλειαν», την «ἀσκησιν» και τη «διδαχὴν» (επίκτητες ιδιότητες). Στη συνέχεια, αναπτύσσει τον αποδεικτικό συλλογισμό του ως εξής: **(i)** Για τις αρνητικές ιδιότητες της **α'** κατηγορίας κανείς λογικός άνθρωπος δεν επιπλήττει, δεν συμβουλεύει και δεν τιμωρεί αυτόν που τις διαθέτει, αλλά αντίθετα εκδηλώνει τη συμπάθειά του προς εκείνον, επειδή αναγνωρίζει ότι η ύπαρξή τους δεν οφείλεται στον ίδιο αλλά στη φυσική καταβολή, τις επιλογές της οποίας κανείς δεν μπορεί να ελέγξει ούτε να μεταβάλει **(ii)** Αντίθετα, για τις αρνητικές ιδιότητες της **β'** κατηγορίας κάθε άνθρωπος συμβουλεύει, επιπλήττει και εν τέλει τιμωρεί αυτόν που τις διαθέτει, επειδή θεωρεί πως αμέλησε να αποκτήσει τις αντίστοιχες τους θετικές, αν και είχε τη δυνατότητα με τους τρεις προαναφερθέντες τρόπους να το πράξει **(iii)** Απέναντι σ' ένα δυσειδή άνθρωπο, μικρόσωμο ή καχεκτικό οι συνάνθρωποί του εκδηλώνουν τη συμπάθειά τους και όχι την οργή τους. Η αντίδρασή τους αυτή μαρτυρά πως θεωρούν τις ιδιότητες της σωματικής δυσμορφίας και καχεξίας έμφυτες και όχι επίκτητες **(iv)** Έναν άδικο όμως άνθρωπο ή ανόσιο οι συνάνθρωποί του δεν τον λυπούνται, αλλά τον συμβουλεύουν, τον επιτιμούν και στο τέλος τον τιμωρούν. Η συγκεκριμένη αντίδρασή τους μαρτυρά πως θεωρούν τις ιδιότητες της αδικίας ή της ανοσιότητας επίκτητες και όχι έμφυτες **(v)** Εφόσον διαπιστώνεται από την αντίδραση των μελών μιας πολιτικής κοινωνίας ότι η αδικία και η ανοσιότητα εντάσσονται από αυτούς στις αρνητικές ιδιότητες της **β'** κατηγορίας, τότε στην ίδια κατηγορία θα εντάσσονται και οι αντίστοιχες τους θετικές (δικαιοσύνη και οσιότητα), οι οποίες συναπαρτίζουν μαζί με άλλες την πολιτική αρετή. Κατά συνέπεια, αυτή η τελευταία αναγνωρίζεται από όλους ότι ανήκει στην κατηγορία των επίκτητων προτερημάτων, που αποκτώνται και με τη διδασκαλία.
3. Εισαγωγή σχολ. βιβλ. σελ. 51: «Ο Πρωταγόρας απαντά & να διδάσκουν στους άλλους την πολιτική αρετή».
4. εικόνα: εικότως **είδηση**: ἴσασι, εἰδῶσι **απόγονος**: γίγνεται, παραγίγνηται **ανοχή**: μετέχειν, ἔχη **νόημα**: ἀνόητος.

«Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι, οὐθ' ὡς εἰσὶν οὐθ' ὡς οὐκ εἰσὶν ὁποῖοί τινες ἰδέαν' πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχυῶν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου»

κυκλοφορεῖ...

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

εκδόσεις
ΠΡΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Λυκούργος, κατά Λεωκράτους 5-6)

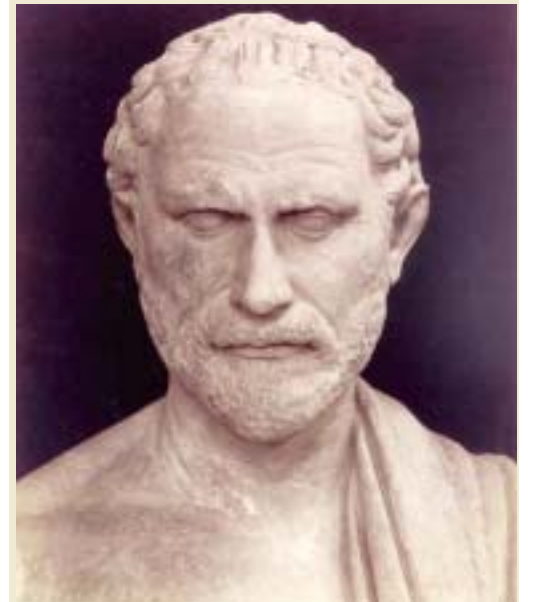
Ἐγὼ δ', ὦ Ἀθηναῖοι, εἰδὼς Λεωκράτη φυγόντα μὲν τοὺς ὑπὲρ πατρίδος κινδύνους, ἐγκαταλιπόντα δὲ τοὺς αὐτοῦ πολίτας, προδεδωκότα δὲ πᾶσαν τὴν ὑμετέραν δύναμιν, ἅπασιν δὲ τοῖς γεγραμμένοις ἔνοχον ὄντα, ταύτην τὴν εἰσαγγελίαν ἐποιήσαμην, οὔτε δ' ἔχθραν οὐδεμίαν οὔτε διὰ φιλονικίαν οὐδ' ἠντινοῦν τοῦτον τὸν ἀγῶνα προελόμενος, ἀλλ' αἰσχρὸν εἶναι νομίσας τοῦτον περιορᾶν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβάλλοντα καὶ τῶν κοινῶν ἱερῶν μετέχοντα, τῆς τε πατρίδος ὄνειδος καὶ πάντων ὑμῶν γεγενημένον. Πολίτου γὰρ ἐστὶ δικαίου μὴ διὰ τὰς ἰδίας ἐχθρας εἰς τὰς κοινὰς κρίσεις καθιστάναι τοὺς τὴν πόλιν μηδὲν ἀδικοῦντας, ἀλλὰ τοὺς εἰς τὴν πατρίδα τι παρανομοῦντας ἰδίους ἐχθροὺς εἶναι νομίζειν, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἀδικημάτων κοινὰς καὶ τὰς προφάσεις ἔχειν τῆς πρὸς αὐτοὺς διαφορᾶς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε το παραπάνω κείμενο.
2. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
ἐγκαταλιπόντα: το γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα και παρακειμένου στην ίδια φωνή
γεγραμμένοις: το γ' ενικό οριστικής και προστακτικής στον ίδιο χρόνο και φωνή
περιορᾶν: το β' ενικό προστακτικής ενεργητικού αορίστου β'
νομίζειν: το απαρέμφατο ενεργητικού μέλλοντα
καθιστάναι: το απαρέμφατο αορίστου β'
οὐδεμίαν: την αιτιατική ενικού και πληθυντικού στο αρσενικό γένος
ἐμβάλλοντα: τη δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος
ὄνειδος: τη γενική και δοτική ενικού
δικαίου: τον ίδιο τύπο στον υπερθετικό βαθμό
προφάσεις: την κλητική ενικού
3. **α. φυγόντα, πᾶσαν, δι' ἔχθραν, αἰσχρὸν εἶναι, τῶν ἱερῶν:** Να προσδιορίσετε τη συντακτική θέση των παραπάνω λέξεων.
β. ἐγκαταλιπόντα: Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή και να την αναλύσετε σε αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Εγὼ ὅμως Ἀθηναῖοι, επειδὴ ξέρω ὅτι ὁ Λεωκράτης ἀπέφυγε τοὺς κινδύνους γιὰ χάρη τῆς πατρίδας καὶ ὅτι ἐγκατέλειψε τοὺς συμπολίτες του κι ὅτι ἔχει προδώσει ὅλη τὴ δύναμή σας κι ὅτι εἶναι ἔνοχος γιὰ ὅλα γενικὰ ὅσα του ἔχουν προσάψει, ἔκανα αὐτὴ τὴν καταγγελία γι' αὐτὸ καὶ ἀνέλαβα αὐτὸν τὸν δικαστικὸ ἀγῶνα κι ὄχι ἐξαιτίας καμίας ἐχθρας οὔτε φιλονικίας οὔτε καὶ ἐλάχιστης, ἀλλὰ γιὰ τὴν θεώρησα ὅτι εἶναι ντροπὴ νὰ ἀνέχεται κανεὶς νὰ ἐρχεται αὐτὸς ἐπιδεικτικὰ στὴν ἀγορὰ καὶ νὰ μετέχει στὶς δημόσιες ἱεροτελεστίες, ἐνῶ ἔχει γίνῃ ντροπὴ καὶ τῆς πατρίδας καὶ ὅλων μας. Γιὰ τὸ γνῶρισμα τοῦ δικαίου πολίτη εἶναι νὰ μὴν ὀδηγεῖ ἀπὸ προσωπικὴ ἐχθρὰ στὶς δημόσιες δίκες αὐτοὺς που καθόλου δὲν ἀδικοῦν τὴν πόλη, ἀλλὰ νὰ θεωρεῖ ὅτι εἶναι προσωπικοὶ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ που διαπράττουν σὲ βάρος τῆς πόλης κάποια παρανομία καὶ ὅτι ἡ κοινότητα τῶν ἀδικημάτων διατηρεῖ κοινὰς καὶ τὶς αἰτίες τῆς ἐχθρας πρὸς αὐτοὺς.
2. ἐγκαταλείπουσι(ν), ἐγκαταλελοίपाσι(ν)
 γέγραπται, γεγράφθω
 περίδε
 νομειν
 καταστήναι
 οὐδένα, οὐδένας
 ἐμβάλλουσι(ν)
 ὄνειδους, ὄνειδει
 δικαιοτάτου
 πρόφασιν
3. **α. φυγόντα:** κατηγορηματικὴ μετοχή, ἐξαρτώμενη ἀπὸ τὸ «εἰδὼς», συνημμένη στὸ ἀντικείμενό του («Λεωκράτη»)
πᾶσαν: κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς στὸ «τὴν δύναμιν»
δι' ἔχθραν: εμπρόθετος προσδιορισμὸς τοῦ ἀναγκαστικοῦ αἰτίου στὸ ρ. «ἐποιήσαμην»
αἰσχρὸν εἶναι: εἰδικὸ ἀπαρέμφατο, ἀντικείμενο στὴ μετοχὴ «νομίσας»
τῶν ἱερῶν: ἀντικείμενο στὴ μετοχὴ «μετέχοντα»
β. ἐγκαταλιπόντα: κατηγορηματικὴ μετοχή, μετατρέπεται σὲ δ/α εἰδικὴ πρόταση: ὅτι ἐγκατέλιπε δὲ τοὺς αὐτοῦ πολίτας.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ
(384-322 Π.Χ)

Από τους κορυφαίους ρήτορες και πολιτικούς της αρχαιότητας. Γόνος της αθηναϊκής γῆς ἔγινε ὁ γῆτης τῆς ὡς επικεφαλῆς τῆς ἀντιμακεδονικῆς παράταξης. Ὁ Δημοσθένης σπούδασε τὴν ρητορικὴ τέχνη καὶ ἔγραφε ἀρχικὰ πολιτικούς καὶ δικανικούς λόγους γιὰ ἄλλους. Συνολικὰ διασώζονται 61 λόγοι του, 56 παρεμβάσεις καὶ 6 ἐπιστολές. Ὁ λόγος, ὅμως, που ἔμεινε ἱστορικός ἦταν ὁ περίφημος «Φιλίππικὸς», που ἐξεφώνησε ὁ ἴδιος ἐναντίον τοῦ βασιλιά τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Β', πατέρα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, στὸν ὁποῖο καταμαρτυροῦσε νηγεμονικὲς βλέψεις ἐναντίον τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων, ἰδίως μετὰ τὴν βάρβαρη ἐπιδρομὴ καὶ ὀλοσχερὴ καταστροφὴ τῆς Ὀλύνθου. Συνήψε πολλές συμμαχίες ἐναντίον του καὶ συνέχισε με συνέπεια νὰ τὸν πολεμᾷ καὶ αὐτὸν καὶ τὸν Ἀλέξανδρο ἀκόμα καὶ μετὰ τὴν ἥττα τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων στὴ Χαιρώνεια τὸ 338 π.Χ. Τὸ 323 π.Χ. μόλις ἔγινε γνωστός καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔδωσε ἐκ νέου τὸ σύνθημα ἐναντίον τῶν Μακεδόνων ἀλλὰ μετὰ τὴν νῆα ἥττα τῶν συμμαχικῶν στὸν Λαμιακὸ πόλεμο, τὸ 322, καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ αυτοκτόνησε με δηλητήριο.

